

600.0254.07.09.16

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ՈՐՈՇՈՒՄ

07 սեպտեմբերի 2016 թվականի N°254Լ

ք.Երևան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԷԼԵԿՏՐԱԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅԻ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԻՆ ՀԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՏԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հիմք ընդունելով «Էներգետիկայի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ա» և «ժբ» կետերը, 10-րդ հոդվածի 1-ին մասի «գ» կետը՝ Հայաստանի Հանրապետության հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովը **որոշում է**.

1. Հավանություն տալ էլեկտրաէներգետիկական շուկայի կատարելագործման և կարգավորման նոր գործիքների ներդրման հայեցակարգին՝ համաձայն հավելվածի:
2. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում ստորագրման պահից:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ՝	Ռ. ՆԱԶԱՐՅԱՆ
ք.Երևան 07 սեպտեմբերի 2016թ. Ժամը՝ 16⁰⁰	

Հավելված

Հայաստանի Հանրապետության հանրային
ծառայությունները կարգավորող
հանձնաժողովի 2016 թվականի սեպտեմբերի
7-ի N°254L որոշման

ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԷԼԵԿՏՐԱԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅԻ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ԵՎ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

1. Սույն հայեցակարգի նպատակը կարգավորման գործիքների կատարելագործման միջոցով Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկական շուկայում նոր մեխանիզմների ներդրումն է՝ շուկայի աստիճանական ազատականացման, ինչպես նաև հարևան երկրների հետ էլեկտրաէներգիայի առևտրի բոլոր հնարավորությունների օգտագործման նպատակով: Հայեցակարգը հենվում է համաշխարհային լավագույն փորձի վրա և միտված է Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկական շուկայում դրա ողջամիտ կիրառմանը՝ առաջին հերթին հիմնարար համարելով ներքին շուկայի սպառողների շահերի պաշտպանությունը, արտադրության և սպառման շուկաներում պատասխանատվության գործիքների ներդրումը, սակագների կառուցվածքի բարելավումը, նոր և էներգախնայող տեխնոլոգիաների կառուցման նպատակով ներդրումների խթանումը և կարգավորման շրջանակների աստիճանական սահմանափակումը:

2. Սույն հայեցակարգի հետագա գլուխներում ներկայացված են Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկական շուկայում կարգավորման նոր գործիքների ներդրման առաջնահերթությունները ըստ համապատասխան խմբերի:

2. ԷԼԵԿՏՐԱԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՅԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ

3. Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկական շուկայի կառուցվածք կատարելագործման և կարգավորման նոր գործիքների ներդրման կարիք ունի՝ հետագա մարտահրավերներին դիմակայելու և նոր հնարավորություններն օգտագործելու նպատակով: Սույն հայեցակարգի 2.1-2.4 գլուխներում դիտարկված են էլեկտրաէներգետիկական շուկայի կառուցվածքի կատարելագործման համար անհրաժեշտ առաջնահերթ քայլերը:

2.1 ՇՈՒԿԱՅԻ ԱՍՏԻՃԱՆԱԿԱՆ ԱՋԱՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

4. Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկական շուկան ներկայումս ամբողջությամբ կարգավորվում է ինչպես մեծածախ այնպես էլ մանրածախ հատվածներում: Հայաստանի Հանրապետության հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովը (այսուհետ՝ Հանձնաժողով), հաշվի առնելով վերջին տասնամյակի ընթացքում էլեկտրաէներգետիկական շուկայում տեղի ունեցած զարգացումները գտնում է, որ առկա են բավարար չափի նախադրյալներ շուկայի աստիճանական ազատականացման ուղղությամբ համապատասխան միջոցառումներ մշակելու և քայլեր իրականացնելու համար:

5. Էլեկտրաէներգիայի մեծածախ շուկան ամբողջությամբ մրցակցայինի վերափոխելու հնարավորությունները դեռևս մնում են խիստ սահմանափակ՝ Հայաստանում էլեկտրաէներգիա արտադրող կայանների գների միջև առկա մեծ տարբերությունների պատճառով, և լիարժեք մրցակցային շուկայի ստեղծումը ավելի իրատեսական կարող է հանդիսանալ տարածաշրջանային միասնական շուկայի ստեղծման պարագայում: Սակայն մրցակցային շուկայի ստեղծման սահմանափակ հնարավորությունները ամենևին խոչընդոտ չեն «միակ գնորդ (վաճառող)» շուկայի մոդելից շուկայի ազատական մոդելի անցման համար՝

հնարավորություն ընձեռելով էլեկտրաէներգիայի մեծածախ շուկա մուտք գործելու ավելի մեծ թվով մասնակիցների:

6. Նույն ժամանակ, ներկայիս շուկայի կանոնների համաձայն էլեկտրաէներգիայի արտադրության և սպառման ծավալների պլանավորումն իրականացվում է միայն տարեկան կտրվածքով՝ սակագնային կարգավորման նպատակով: Էլեկտրաէներգիայի առևտրի իրականացման ընթացքում ոչ արտադրող և ոչ էլ սպառող ընկերությունները պատասխանատվություն չեն կրում վաճառքի և սպառման ծավալների համար, ինչը կարող է էլեկտրաէներգիայի արտադրության պլանավորված և փաստացի ծավալների շեղումների պատճառով անհամաչափ տատանումներ առաջացնել սակագնային կարգավորման ընթացքում: Միջազգային լավագույն փորձի տեսանկյունից, ինչպես Եվրոպական Միության անդամ երկրներում այնպես էլ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում արտադրողները և սպառողները այդպիսի պատասխանատվության կրողներ են հանդիսանում: Փոխադարձ պատասխանատվության վրա են հիմնված ինչպես երկարաժամկետ, այնպես էլ կարճաժամկետ, այդ թվում ամիս առաջ, օր առաջ և օրական շուկաները:

7. Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկական շուկան այսպիսի պատասխանատվության գործիքների ներդրման կարիք ունի: Պահպանելով սակագնային կարգավորման հիմնական մեխանիզմները և ներդնելով էլեկտրաէներգիա արտադրողների և սպառողների միջև փոխադարձ պատասխանատվության նոր գործիքակազմ և մեխանիզմներ, Հանձնաժողովը հնարավոր է համարում ամիս առաջ, օր առաջ և հավասարակշռման շուկաներին անցումը: Ընդ որում, այդ շուկաներում կարող են մասնակցել մի կողմից էլեկտրաէներգիա արտադրողները, իսկ մյուս կողմից բաշխողը, որակավորված սպառողները, նոր ստեղծված մատակարարներն ու թրեյդերները:

8. Ամեն դեպքում հարկ է նկատի ունենալ, որ շուկայի կառուցվածքի փոփոխությունը ժամանակատար գործընթաց է և դրա յուրաքանչյուր քայլում անհրաժեշտ է նկատի ունենալ սպառողների շահերի պաշտպանության

առաջնահերթությունը: Միևնույն ժամանակ, էլեկտրաէներգիայի առևտրի նոր մեխանիզմների ներդրման համար առաջին հերթին անհրաժեշտ է ստեղծել համապատասխան էլեկտրոնային հարթակ, ներդնել դրա ծրագրային ապահովումը և վերջինիս կիրառությամբ օպտիմալացնել շուկայական ռիսկերն ու դրան համապատասխան մշակել նոր շուկայի կանոններ:

2.2 ՇՈՒԿԱՅԻ ՕՊԵՐԱՏՈՐԻ ԱՏԵՂԾՈՒՄԸ

9. Շուկայի օպերատորը հանդիսանում է ցանկացած էլեկտրաէներգետիկական շուկայում էլեկտրաէներգիայի առևտրի կազմակերպման հիմնական պատասխանատուն և այս կառույցի ստեղծումը առաջնահերթություն է շուկայի հետագա զարգացման համար: Հաշվի առնելով, որ շուկայի կազմում որպես ծառայություններ մատուցող լիցենզավորված անձ արդեն իսկ գործում է «Հաշվարկային կենտրոն» փակ բաժնետիրական ընկերությունը (այսուհետ՝ Հաշվարկային կենտրոն), որն օժտված է նաև ժամանակակից ավտոմատացված էլեկտրոնային հաշվառման համակարգով, Հանձնաժողովը խորհրդակցելով Հայաստանի Հանրապետության էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության հետ փոփոխություններ կկատարի Հաշվարկային կենտրոնի լիցենզիայի պայմաններում և վերջինիս կպատվիրակի միջազգային լավագույն փորձին բնորոշ Շուկայի օպերատորի գործունեությունն ամբողջականացնող բոլոր լիազորություններով և անհրաժեշտ ռեսուրսներով: Արդյունքում, Շուկայի օպերատորի լիազորություններով օժտված Հաշվարկային կենտրոնը կհանդիսանա էլեկտրաէներգետիկական շուկայում էլեկտրաէներգիայի առևտրի նոր գործիքների ներդրմանը նպաստող առանցքային ուժը և համագործակցելով էլեկտրաէներգետիկական համակարգի օպերատորի գործունեության լիցենզիա ունեցող անձի (այսուհետ՝ Համակարգի օպերատոր) հետ կկարողանա լրացուցիչ մեխանիզմներ մշակել ոչ միայն ներքին շուկայի այլ նաև տարածաշրջանի երկրների էլեկտրաէներգետիկական շուկաների հետ հետագա համագործակցության հարցում:

2.3 ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ԵՎ ԲԱՉԽՄԱՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԻ ՏԱՐԱՆՋԱՏՈՒՄԸ

10. Մատակարարման և բաշխման գործառույթների տարանջատումն ըստ էության մրցակցային շուկա ստեղծելու համար անհրաժեշտ առաջնահերթ քայլերից է՝ անգամ եթե այս գործառույթներն ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն կարգավորվում են սկզբնական ժամանակահատվածում: Հաշվի առնելով, որ բաշխման ցանցով էլեկտրաէներգիայի տարանցման սակագների սահմանմամբ ըստ էության առաջին անգամ հնարավորություն է ստեղծվել նաև էլեկտրաէներգիա գնել այլ մատակարարներից, այդ թվում ներկրողներից կամ որակավորված արտադրողներից, առաջին քայլը կարելի է համարել կատարված:

11. Մատակարարման և բաշխման գործառույթները հստակ տարանջատման կարիք ունեն օրենսդրական մակարդակում, և էլեկտրաէներգետիկական շուկայի հետագա զարգացման համար այս գործառույթներն անհրաժեշտ է ուսումնասիրել միջազգային լավագույն փորձի կիրառման տեսանկյունից՝ «էներգետիկայի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում համապատասխան փոփոխություններ կատարելու նպատակով:

12. Նույն ժամանակ, Եվրոպական Միության անդամ երկրների և Ամերիակայի Միացյալ Նահանգների էլեկտրաէներգետիկական շուկայի կառուցվածքում գործում են նաև էլեկտրաէներգիայի առևտրով զբաղվող առանձին կազմակերպություններ՝ թրեյդերներ, որոնք մատակարարման գործունեություն չեն իրականացնում: Թրեյդերները նպաստում են ինչպես ներքին մեծածախ շուկայի շրջանակներում, այնպես էլ հարևան երկրների էլեկտրաէներգետիկական շուկաների հետ առևտրի կազմակերպմանը: Թրեյդերների ինստիտուտի՝ Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկական շուկայում ներդրման, ինչպես նաև գործունեության կարգավորման շրջանակը ևս դիտարկման անհրաժեշտություն ունի վերը նշված օրենսդրական փաթեթի մշակման ընթացքում:

2.4 ՇՈՒԿԱՅԻ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ԱՌԱՋԻԿԱ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

13. Շուկայի գործող կառուցվածքի կատարելագործումը, ինչպես արդեն նշվել է նախորդ բաժիններում, աստիճանական և ժամանակատար գործընթաց է: Սակայն առկա են խնդիրներ, որոնց լուծման ուղղությամբ կարելի է համապատասխան քայլերի իրականացումը սկսել արդեն իսկ այսօր:

14. Առաջին հերթին, ներկայումս Ամերիակայի Միացյալ Նահանգների Էներգետիկ Ասոցիացիայի աջակցությամբ մշակվում են էլեկտրաէներգետիկական շուկայի ցանցային կանոնները, որը նախատեսվում է հաստատել 2017 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում: Նույն ժամանակ, շուկայի առևտրային կանոնները ներկայումս ներկայացված են տարբեր կանոններում ու կարգերում և առկա չէ դրանց վերաբերյալ մեկ միասնական փաստաթուղթ:

15. Հաշվի առնելով վերը նշվածը, Հանձնաժողովը անհրաժեշտություն է տեսնում էլեկտրաէներգետիկական շուկայի ներկայիս կառուցվածքի բարելավման նպատակով շուկայի առևտրային և ցանցային կանոնների համախմբումն ու հաստատումը, որի արդյունքում հնարավոր կլինի դրանք բոլոր շահագրգիռ կողմերին, այդ թվում ներդրողներին ներկայացնել ավելի մատչելի և թափանցիկ տեսքով: Ընդ որում, արդեն իսկ այս փաթեթի շրջանակում կարելի է ներդնել կոգեներացիոն կայաններից և վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների օգտագործմամբ էլեկտրաէներգիա արտադրող կայաններից՝ սպառողներին էլեկտրաէներգիայի ուղիղ վաճառքը կանոնակարգող շուկայի կանոնների առաջին անցումային փաթեթը, պատասխանատվության մեխանիզմները և դիտարկել շուկայի ազատականացման այլ հնարավորությունները:

3. ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԱՌԵՎՏՐԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

16. Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկական համակարգի արդյունավետ զարգացման համար կարևոր է տարածաշրջանի երկրների

էլեկտրաէներգետիկական շուկաների հետ առևտրի հնարավորությունների ամբողջական օգտագործումը: Այս համատեքստում հարկ է նշել, որ էլեկտրաէներգիայի առևտրի բոլոր հնարավորությունների օգտագործման համար անհրաժեշտ է ունենալ ներկրման և արտահանման հնարավորինս պարզ կանոններ, ընդհուպ մինչև ներկրման և արտահանման գործունեությունն առանց լիցենզավորման գործիքների՝ շուկայի կանոնների շրջանակում կարգավորելու նոր մեխանիզմների կիրառումը:

17. Ներկրման և արտահանման կանոնների պարզեցումը առաջին հերթին լրացուցիչ հնարավորություններ կստեղծի Վրաստանի Հանրապետության հետ էլեկտրաէներգիայի առևտրի ծավալների մեծացման համար, սակայն թույլ չի տա օգտագործել առևտրի ողջ ներուժը, քանի որ դրան կարելի է հասնել օր առաջ կտրվածքով երկու երկրների շուկաների միջև առևտրի կազմակերպման դեպքում: Այդ նպատակով անհրաժեշտ կլինի երկու երկրների Շուկայի օպերատորների և Համակարգի օպերատորների համագործակցված աշխատանքը, ինչպես նաև փոխադարձ առևտրի իրականացման կանոնների ներդրումն ու համապատասխան էլեկտրոնային հարթակի ստեղծումը, ներառյալ ինտեգրված ծրագրային ապահովումը:

4. ՍԱԿԱԳՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԻ ՀԵՏԱԳԱ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

18. Սակագների կառուցվածքի հետագա կատարելագործումը ևս Հանձնաժողովի առաջնահերթ խնդիրներից է, քանի որ սակագների կառուցվածքի միջոցով կարելի է նոր ազդակներ հաղորդել համակարգի զարգացմանը:

19. Արդեն իսկ նոր հետազոտություններ է անհրաժեշտ իրականացնել տարբեր լարման սակագների միջև ծախսերի և ներդրումների բաշխման սկզբունքների և համապատասխան մեթոդաբանության մշակման համար, ինչպես նաև դրան փոխկապակցված՝ բաշխման ցանցի մարժայի սահմանված

մեծությունների հաշվարկի մեխանիզմների հետագա կատարելագործման նպատակով: Ուսումնասիրության կարիք ունի սպառողական առանձին խմբերի համար երկդրույք սակագնային համակարգի (հզորության վճար և էլեկտրաէներգիայի դրույք) կիրառման հարցը, ինչպես նաև գիշերային և ցերեկային սակագների արդյունավետությունը՝ ինչպես դրանց մեծությունների, այնպես էլ կիրառման ժամերի տեսանկյունից: Այս համատեքստում հարկ է դիտարկել նաև սեզոնային սակագների սահմանման և ժամային այլ գոտիների, օրինակ պիկային ժամերի կամ գիշերային խիստ թերբեռնված ժամերի համար նոր սակագների սահմանման անհրաժեշտության հարցը: Նույն համատեքստում, դիտարկման կարիք ունի համակարգային ծառայությունների և ռեակտիվ հզորության օգտագործման համար առանձին սակագների սահմանման նպատակահարմարության հարցը: